

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Księgozbiory śląskich kapłanów w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Author: Bogumiła Warząchowska

Citation style: Warząchowska Bogumiła. (2015). Księgozbiory śląskich kapłanów w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W: A. Tokarska (red.), "Z życia książki : ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych oraz konteksty : prace dedykowane profesorowi Leonardowi Ogiermanowi" (S. 280-301). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Bogumiła Warząchowska

Księgozbiory śląskich kapłanów w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Kolekcje kapłańskie od zarania dziejów były interesującym polem badawczym. Analizie poddawano zazwyczaj zawartość zbioru, dzieje gromadzonych ksiąg, proveniencje, ale uwagę bibliologów i historyków wielokrotnie przyciągała postać samego kolekcjonera i jego zamiłowania bibliofilskie. Zbieraczami ksiązek byli zazwyczaj uczeni, którzy gromadzili dzieła, zapewniając sobie warsztat codziennej pracy. Historia ukazuje obraz kapłana, uczonogo pochylonego nad foliałami w otoczeniu niezliczonej liczby woluminów różnorodnych ksiąg i dokumentów. Taki obraz świadczył o szerokich zainteresowaniach kapłana, wykraczających daleko poza teologię i utarte schematy homiletyczno-katechetyczne. Z dociekliwością sięgał on do tekstów starożytnych i średniowiecznych, zręcznie wykorzystując biegłą znajomość greki, łaciny czy innych języków starożytnych niezbędnych do odczytywania tekstów koptyjskich i syryjskich oraz do odkrywania nowych obszarów badawczych. Na pytania — czy taki obraz kapłana to relikw przeszłości, czy współcześnie mamy szansę poznać, a może zobaczyć uczonych kapłanów pochylonych nad książkami, w otoczeniu ksiąg pieczołowicie gromadzonych przez całe życie — odpowiedź jest twierdząca. Świadczy o tym bogaty dorobek naukowy wielu księży i ich zasobne księgozbiory domowe przekazywane systematycznie do Biblioteki Teologicznej, Biblioteki Śląskiej lub do bibliotek parafialnych.

Biblioteka Teologiczna w ciągu czternastu lat działalności otrzymała wiele darów¹, w tym liczne kolekcje, z których część jest już skatalogowana i włączona do zasobu bibliotecznego, a inne są w trakcie opracowania. Chronolo-

¹ B. Warząchowska: *Dary w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego*. „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” 2008, 89, s. 397—406; G. Łącka: *Dary w zbiorach Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w aspekcie ochrony dziedzictwa narodowego*. „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2011, nr 1/2, s. 72—92.

gicznie rzecz ujmując, była to spuścizna: ks. dr. Martina Gritza², ks. prof. dr. Paula Bormanna³, ks. dr. Stanisława Janasika⁴, ks. abp. Szczepana Wesolego⁵, ks. prof. Remigiusza Sobańskiego⁶ i ks. prof. Wincentego Myszora⁷. Trzy pierwsze kolekcje trafiły do biblioteki dzięki współpracy księży ze środowiska katowickiego z naukowymi ośrodkami zagranicznymi. Kolejne trzy kolekcje znalazły się w niej na wyraźne osobiste życzenie właścicieli, którzy chcieli, aby książki gromadzone przez nich w ciągu wielu lat życia, pracy naukowej i duszpasterskiej służyły zarówno Wydziałowi Teologicznemu, jak i całej społeczności akademickiej Górnego Śląska.

Abp Szczepan Wesoly i jego kolekcja

Kolekcja ks. abp. Szczepana Wesolego jest najbardziej okazałym zasobem z dotychczas otrzymanych darów. Zbiór, przekazany z Rzymu przez arcybiskupa w 2007 roku Bibliotece Teologicznej, po wstępnej analizie obejmował „4736 woluminów książek w języku polskim oraz 2456 książek w językach obcych”⁸. Należy podkreślić, że dostarczone książki to tylko fragment prywatnej biblioteki abp. Wesolego. Spora część pozostała w Rzymie do bieżącej pracy duszpasterskiej i naukowej, jednak z każdym rokiem arcybiskup przysyła lub osobiście przywozi kolejne partie książek, powiększając dotychczasowy zbiór o nowe pozycje, o czym wspomina w korespondencji: „Nazbierało się znowu sporo dodatkowych książek, które za kilka miesięcy doślę”⁹. I rzeczywiście, regularnie spływają do biblioteki kolejne tomy książek. Ponadto

² W. Myszor: *Ks. dr Martin Gritz i jego biblioteka*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2003, T. 36, 1, s. 258—259.

³ W. Myszor: *Ks. prof. dr Paul Bormann i jego biblioteka*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2004, T. 37, 1, s. 174—176.

⁴ B. Warząchowska: *Kolekcja książek księdza Stanisława Janasika w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2010, T. 43, 2, s. 354—357.

⁵ B. Kołodziej: *Kolekcja arcybiskupa Szczepana Wesolego — dar dla zbioru kościelnego Biblioteki Teologicznej*. W: *Biblioteki kościelne i klasztorne w Polsce. Historia i współczesność*. Pod red. H. Olszara, B. Warząchowskiej. Katowice 2009, s. 143—147.

⁶ B. Kołodziej: *Spuścizna naukowa księdza Remigiusza Sobańskiego w zbiorach Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego — wstępna analiza*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2013, T. 46, 1, s. 204—209.

⁷ A. Muc: *Dar ks. prof. dr. hab. Wincentego Myszora dla Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2013, T. 46, 1, s. 210—217.

⁸ B. Kołodziej: *Kolekcja arcybiskupa Szczepana Wesolego...*, s. 145.

⁹ Pismo ks. abp. S. Wesolego do B. Warząchowskiej, kierownika Biblioteki Teologicznej, w sprawie przekazania książek z dn. 8.04.2009. BT/25/2009/P [dokumentacja — pisma Biblioteka Teologiczna].

darczyńca jest głęboko przekonany o wartości słowa drukowanego jako stałej lekturze dla formacji kleryckiej, a w przyszłości w posłudze kapłańskiej. Z własnego doświadczenia wie, że z książek czerpie się nieustannie pomoc w pracy duszpasterskiej. Sądzi, że książki będą wykorzystane, ponieważ

po to kleryk zgłębia teksty liturgiczne, żeby tłumaczyć je ludziom. Po to uczy się życiowych problemów, żeby pomagać człowiekowi w konfesjonalnie. Po to dużo czyta, żeby jak najwięcej zrozumieć z życia. Żeby tłumaczyć jak trzeba — krótko i prosto — trzeba bardzo wiele wiedzieć, bardzo wiele się uczyć¹⁰.

Ta myśl permanentnego obcowania z lekturą i stałego uczenia się przyświecała emigracyjnemu kapłanowi.

Abp Szczepan Wesoly to postać ważna dla Śląska, Polski i z całą pewnością dla świata, zwłaszcza dla Polonii zagranicznej rozsianej po wielu zakątkach kuli ziemskiej. Urodził się w 1926 roku w Katowicach, a od 1943 roku przebywa poza granicami kraju, będąc w stałym kontakcie z rodakami i z Ojczyzną¹¹. W 2015 roku otrzymał doktorat honoris causa Uniwersytetu Śląskiego, a w laudacji wygłoszonej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim podczas przyznania arcybiskupowi tytułu doktora honoris causa katolickiej Alma Mater nie wahano się nazwać go obywatelem świata.

Można mówić o Tobie jako o obywatelu świata, wielkim pielgrzymie i niestrudzonym misjonarzu, biskupie diecezji ogarniającej większość globu ziemskiego, i będzie to zapewne prawdą, można wzbudzić podziw w słuchaczach ilością poznanych przez Ciebie krajów i przebytych lądów, miarą spędzonych godzin i dni w samolotach, częstotliwością wizyt w poszczególnych skupiskach polonijnych, i zapewne te cyfry też mają swoją wymowę¹².

Duszpasterstwo emigracyjne zostało ujęte w szerokim kontekście, bo trudno ująć inaczej udział w tylu gremiach i wizyty w najodleglejszych diecezjach świata. W dalszej części laudacji podkreślono to w słowach:

¹⁰ *Biskup na walizkach. Z arcybiskupem Szczepanem Wesolym, opiekunem polskiej emigracji, rozmawia Aleksandra Klich.* Katowice 2010, s. 80.

¹¹ Życiorys arcybiskupa został szczegółowo omówiony w: K.R. Prokop: *Biskupi kościoła katolickiego w III Rzeczypospolitej. Leksykon biograficzny.* Kraków 1998, s. 153—154; P. Nitecki: *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965—1999. Słownik biograficzny.* Warszawa 2000, kol. 473—474; zob. też *Arcybiskup Szczepan Wesoly: doctor honoris causa Universitatis Silesiae.* Red. A. Bartoszek. Katowice 2015.

¹² M. Stasiak: *Laudacja wygłoszona z okazji nadania tytułu doktora honoris causa KUL arcybiskupowi Szczepanowi Wesolemu, 11 grudnia 1996 roku.* „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 1997, 40, 1—2, s. 261—262.

Spełnił się zatem w tej auli w znaczeniu symbolicznym swoisty adwent — *adventus*, przybycie zasłużonego syna polskiej ziemi, biskupa największej liczbowo diecezji świata, duchownego duszpasterza i opiekuna wielu milionów Polaków rozsianych po całym świecie, rzecznika ich praw, obrońcę ich godności, nieustrudzonego protektora i mecenasa polskiej kultury, od dziś także doktora honoris causa KUL¹³.

Polska kultura, piśmiennictwo i tradycja — to właśnie udało się arcybiskupowi obronić i ochronić przez dziesiątki lat wśród Polonii i to jest bezwzględnie szczególnym odzwierciedleniem gromadzonej literatury. Współpraca z rodakami na obczyźnie, których los często zmusił do opuszczenia kraju, skłaniała do refleksji nad tym, że

polskie duszpasterstwo potrzebne jest nie tylko z powodu nieznamościci języka kraju zamieszkania, ale ze względu na odrębność psychiczną płynącą z oparcia o polską kulturę. Z niej bowiem pochodzą formy kultu, nasza pobożność i polska religijność¹⁴.

Dzięki rozlicznym podróżom zagranicznym u boku takich osobistości, jak abp Józef Gawlina¹⁵, kard. Władysław Rubin¹⁶, prymas Stefan Wyszyński, kard. Karol Wojtyła (następnie papież Jan Paweł II), kard. Joseph Ratzinger (następnie papież Benedykt XVI), kolekcja rozrastała się w sposób imponujący. Księgozbiór abp. Wesołego jest bogaty treściowo, różnorodny tematycznie, wielojęzyczny, archiwalny i współczesny. O swoim upodobaniu do książek tak wspomina: „Przyznaję, że książki to moja słabość. Lubię chodzić po księgarniach i nigdy nie oszczędzam na kupowaniu książek. Wolałem zaoszczędzić na ubraniu. Co ja tam zresztą potrzebowałem: czarne spodnie i koszulę”¹⁷. Zamiłowanie do książek wyniósł ze śląskiego domu rodzinnego, w którym uczono się języka polskiego na tekstach klasyków literatury polskiej, zwłaszcza na powieściach, kalendarzach śląskich, modlitewnikach,

¹³ Ibidem, s. 256.

¹⁴ *W służbie emigracji. 25 lat posługi pasterskiej ks. arcybiskupa Szczepana Wesołego, delegata Prymasa Polski dla duszpasterstwa emigracji*. Pod red. K. Mochlińskiej, Z.E. Wałaszewskiego. Londyn 1994, s. 27.

¹⁵ Józef Feliks Gawlina (1892—1964) — ordynariusz Polaków przebywających na emigracji, biskup połowy Wojska Polskiego i generał dywizji Wojska Polskiego (*Słownik biograficzny duchowieństwa (archi)diecezji katowickiej 1922—2008*. Red. nauk. J. Myszor. Katowice 2009, s. 94—95).

¹⁶ Władysław Rubin (1917—1990) — biskup pomocniczy gnieźnieński w latach 1964—1979, sekretarz Synodu Biskupów w latach 1967—1979, kardynał od 1979, urzędnik Kurii Rzymskiej, prefekt Kongregacji ds. Kościołów Wschodnich w latach 1980—1985 (W. Szetelnicki: *Lwowianin na drogach świata. Władysław kardynał Rubin*. Roma 1985).

¹⁷ *Biskup na walizkach...*, s. 44.

oraz podczas regularnego czytania czasopism, głównie „Gościa Niedzielnego” i „Posłańca Serca Pana Jezusa”.

Patriotyzm zaszczerpiiony w młodzięcym sercu Ślązaka zaowocował w zawierusze wojennej i losach emigracyjnego życia. Pierwszą książką, którą świadomie zakupił w wieku 18 lat w objazdowej wojskowej księgarni, była *Historia Polski od 11 listopada 1918 r. do 17 września 1939 r.* Stanisława Mackiewicza. Książka ta była początkiem bibliofilskich zainteresowań przyszłego opiekuna polskiej emigracji. Przybywając do Katowic w ostatnim czasie, najczęściej służbowo, arcybiskup wielokrotnie odwiedza Bibliotekę Teologiczną, opowiadając o historii zgromadzonych książek:

Połknąłem książkowego bakcyła. Gdy już przerzucono nas z Włoch do Anglii, byłem w stanie wydać każdego funta z dwóch, które tygodniowo dostawałem jako szeregowiec, na książki. Interesowały mnie głównie historyczne, szczególnie te, które jakoś opisywały drogę Polski do niepodległości. Opracowania dotyczące wielkich postaci: Korfaniego, Witosa, Dmowskiego¹⁸.

Wyrazem zainteresowań historycznych arcybiskupa są liczne artykuły w „Zeszytach Historycznych” wydawanych w Paryżu i w „Duszpasterzu Polskim Zagranicą” — wychodzącym w Rzymie kwartalniku, którego w latach 1980—2000 był redaktorem naczelnym. Ponadto jest autorem licznych opracowań, w tym przemówień, kazań, listów pasterskich i recenzji, które znalazły miejsce w pracach, m.in.: *W służbie emigracji. Wybór listów pasterskich, kazań, przemówień, artykułów* (Londyn 1994); *Łączy nas kultura chrześcijańskiej Polski* (Londyn 1996); *Fifty Years of the Church in the Polish Diaspora. 1945—95. A Lecture* (Londyn 1996); „*Aby wiara nie była daremna...*” (*I Kor 15.17*) (Katowice 2000). Należy podkreślić, że abp Szczepan Wesoły był także honorowym patronem VII Międzynarodowego Sympozjum Biografistyki Polonijnej w Rzymie w 2002 roku, pod nazwą „Duchowieństwo polskie w świecie”, jak również honorowym członkiem redakcji *Ilustrowanego słownika biograficznego Polonii świata* (Paryż 1994—)¹⁹.

Wstępna analiza księgozbioru pozwala stwierdzić, że jest on w przeważającej części historyczny. Dominują w nim dzieła omawiające drogę Polski do niepodległości, kształtowanie państwa polskiego w II Rzeczypospolitej, okres I i II wojny światowej, a także powojenne lata komunizmu. Znaczna część zbioru dotyczy trudnych i często kontrowersyjnych tematów związanych z życiem Polaków pod okupacją niemiecką i sowiecką, omawiających problemy Holocaustu czy zbrodni katyńskiej. Książek o takiej tematyce przez

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ A. i Z. Judyccy: *W służbie Bogu i światu. Słownik biograficzny*. Toruń 2002, s. 290.

wiele lat nie wydawano w Polsce, ukazywały się w ograniczonym nakładzie poza granicami kraju, tym bardziej stanowią cenne źródło do badań historycznych. W kolekcji znalazły się prace wydawane przez Polskie Towarzystwo Naukowe na Obczyźnie, Instytut Literacki w Paryżu, druki wydawane przez Polską Fundację Kultury, Editions Spotkania, Odnowę, Gryf, Orbis, Libellę, Polonię, Aneks oraz pozycje z serii „Znaki Czasu” — Katolickiego Ośrodka Wydawniczego Veritas w Londynie.

Obszerną część zasobu stanowią prace dotyczące polskiej emigracji, a zwłaszcza jej życia kulturalnego, społecznego, ekonomicznego i politycznego w ujęciu historycznym i współczesnym. Nie brak dzienników, zapisów, literatury wspomnieniowej i pamiętnikarskiej, charakterystycznej dla piśmiennictwa polskiego na obczyźnie, a także materiałów poruszających aktualne problemy Kościoła polskiego i powszechnego. Cenny fragment kolekcji stanowi literatura teologiczna, a zwłaszcza dzieła z zakresu teologii pastoralnej i katolickiej nauki społecznej, wykorzystywane przez darczyńcę do bieżącej pracy duszpasterskiej. W nurt zainteresowań arcybiskupa i gromadzonych prac wpisuje się literatura mariologiczna polsko- i obcojęzyczna, a także materiały o św. Maksymilianie Marii Kolbem wydawane w latach siedemdziesiątych w wielu językach w związku z jego beatyfikacją. Zwraca uwagę pokaźna liczba książek odnoszących się do Soboru Watykańskiego II i wszelkich komentarzy towarzyszących temu wydarzeniu. Bogaty zestaw stanowi literatura związana z obchodami milenijnymi w Polsce, a także publikacje ukazujące aspekt historyczny, polityczny i chrześcijański tego wydarzenia. Wśród zgromadzonego zasobu znalazły się również dokumenty życia społecznego, na które składają się broszury, ulotki, katalogi, zaproszenia, będące wyrazem współpracy arcybiskupa z wieloma ośrodkami, instytucjami i gremiami zarówno kościelnymi, jak i świeckimi. Dopelnieniem całego zespołu druków jest bogaty zbiór czasopism polskich i zagranicznych, który z jednej strony uzupełnia brakujące zeszyty i roczniki w poszczególnych tytułach gromadzonych w Bibliotece Teologicznej, a z drugiej wnosi nowe tytuły, których dotychczas nie było w zasobach teologicznej księżnicy, takie jak „Duszpasterz Polski Zagranicą” czy „Forma Urbis”.

Wartość tej kolekcji nabiera szczególnego znaczenia dodatkowo dzięki licznym dedykacjom rękopiśmiennym, wpisom, życzeniom, podziękowaniom skierowanym na ręce arcybiskupa i wyrażonym w podarowanych mu książkach²⁰. Opracowując zasób, odnaleziono 421 dedykacji od 270 osób — głównie przedstawicieli polskiej emigracji, a także wybitnych osobistości świeckich oraz Kościoła polskiego i powszechnego. Do najwartościowszych należy

²⁰ E. Olszowy: *Dedykacje rękopiśmienne w księgozbiorze arcybiskupa Szczepana Wesolego w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego. Rekonesans badawczy*. „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2012, nr 34, 1, s. 29—84.

zbiór, w którym znajduje się dedykacja kard. Karola Wojtyły w książce *Znak, któremu sprzeciwić się będą* (Poznań—Warszawa 1976), a także dedykacja Jana Pawła II w pracy *Orędzie Jego Świątobliwości Papieża Jana Pawła II na XXXII Światowy Dzień Pokoju, 1 stycznia 1999 roku* (Watykan 1999) oraz dedykacja kard. Josepha Ratzingera w publikacji *Die Tochter Zion* (Einsiedeln 1977). Uwagę zwraca dedykacja prymasa Stefana Wyszyńskiego w książce *Ze stołu słowa Bożego* (Poznań 1972). Dwaj najbliżsi współpracownicy abp. Wesołego na emigracji — abp Gawlina w książce *Il messaggio sociale del christiamessimo* (Rzym 1958) i kard. Rubin w książce *Lwovianin na drogach świata. Władysław kardynał Rubin* (Rzym 1985) — również zamieścili własnoręczne wpisy.

Pośród wielu dedykacji nie zabrakło tych składanych przez przedstawicieli świata nauki, a zwłaszcza reprezentujących środowisko bibliotekoznawców. Są wśród nich prof. Maria Kocójowa z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i ks. dr hab. Jan Bednarczyk, wieloletni dyrektor Biblioteki PAT (obecnie Biblioteki Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie). Ich dedykacja została zamieszczona w książce *Europejskie znaczenie Świętej Jadwigi Królowej* (Kraków 2000). Ze śląskiego środowiska bibliologicznego odnajdujemy wpis prof. Danuty Sieradzkiej z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w pracy *Miasta województwa śląskiego i ich reprezentacje samorządowe 1922—1939* (Kraków 1996). Wpisy te są dowodem otwartości arcybiskupa na ludzi, których spotykał, świadectwem zawartych przyjaźni, współpracy z wieloma środowiskami i obecności w różnych miejscach świata.

Dar ks. abp. Szczepana Wesołego to „żywy organizm”, który z roku na rok rozrasta się i nabiera walorów ilościowych i jakościowych. Zbiór jest wykorzystywany w pracy badawczej przez pracowników naukowych i w częstej lekturze przez studentów. Arcybiskup jest świadom przydatności ofiarowanych książek, dlatego dostarczając kolejne dzieła, przyznaje: „Cieszę się, że książki mogą służyć studentom w opracowaniu różnych problemów teologicznych i historycznych”²¹. To wyjątkowo cenny i wartościowy zbiór literatury emigracyjnej.

Ks. prof. Remigiusz Sobański i jego kolekcja

Kolejnym ofiarodawcą, który przyczynił się do powiększenia zbiorów Biblioteki Teologicznej, był ks. prof. Remigiusz Sobański (1930—2010), postać

²¹ Pismo ks. abp. S. Wesołego do B. Warząchowskiej, kierownika Biblioteki Teologicznej, w sprawie przekazania książek z dn. 8.04.2009. BT/25/2009/P [dokumentacja — pisma Biblioteka Teologiczna].

znana nie tylko w strukturach Kościoła polskiego i powszechnego, ale daleko wykraczająca poza te struktury i przenikająca do świata nauki, kultury i środowisk społecznego przekazu. Dorobek ks. prof. Sobańskiego został szczegółowo omówiony przy wielu nadarzających się okazjach, takich jak nominacje, nagrody, tytuły. Jednak dla zobrazowania przekazanej kolekcji warto pochylić się nad dorobkiem naukowym, publicystycznym i organizacyjnym światowej sławy kanonisty²². Liczy on około 600 prac, a składają się na nie książki, artykuły w czasopiśmie i pracach zbiorowych, hasła encyklopedyczne, redakcje książek i czasopism, przemówienia, wystąpienia, referaty, kazania i felietony²³. Ksiądz Profesor władał biegle kilkoma językami, dlatego znaczna część jego publikacji ma charakter obcojęzyczny, spośród których wyróżnić można teksty w języku francuskim, niemieckim, włoskim, a nawet po łacinie. Jeden z bliskich współpracowników ks. prof. Sobańskiego pisał o nim:

Sobański przeto pisze wiele i publikuje w kraju i zagranicą, a przy tym marzy o takim czytelniku jego tekstów, który byłby — podobnie jak on — dociekliwym samotnikiem poszukującym prawdy. Spodziewa się, że jego monolog przerodzi się w dialog, który następnie utrwali się w literaturze naukowej o obiegu międzynarodowym²⁴.

Ks. Remigiusz Sobański pracę naukową rozpoczął w Warszawie w 1968 roku w Akademii Teologii Katolickiej (obecnie Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), wiążąc się na długie lata z naukowym środowiskiem warszawskim²⁵. Efektem tej pracy było kompendium *Chrzest jako podstawowa*

²² M. Pazdan: *Słowo wstępne*. W: *Valeat aequitas. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Remigiuszowi Sobańskiemu*. Red. M. Pazdan. Katowice 2000, s. 5—7; J. Wroceński: *Sylwetka naukowa Księdza Profesora Remigiusza Sobańskiego*. W: *Ars boni et aequi. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Remigiuszowi Sobańskiemu z okazji osiemdziesiątej rocznicy urodzin*. Red. J. Wroceński, H. Pietrzak. Warszawa 2010, s. 23—27; J. Wroceński: *Ks. prof. dr hab. Remigiusz Sobański (1930—2010)*. „Prawo Kanoniczne” 2011, nr 1—2, s. 5—16.

²³ *Wykaz publikacji Księdza Profesora Remigiusza Sobańskiego*. W: *Valeat aequitas...*, s. 9—37.

²⁴ H. Juros: *Laudacja na cześć księdza profesora Remigiusza Sobańskiego z okazji przyznania nagrody Lux ex Silesia na rok 2005*. „Wiadomości Diecezjalne” 2005, nr 10, s. 484.

²⁵ W 1968 roku podjął wykłady zleczone na Wydziale Prawa Kanonicznego ATK, a w 1970 został zatrudniony na stanowisku adiunkta. W 1971 otrzymał stopień naukowy doktora habilitowanego i w tym samym roku mianowany został kierownikiem Katedry Kościelnego Prawa Publicznego i Międzynarodowego. W 1974 roku otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk prawnych, a w 1982 tytuł profesora zwyczajnego i w tym samym roku został kierownikiem Katedry Teorii Prawa Kościelnego. Funkcję tę pełnił najpierw w ATK, od 1999 do 2010 roku w UKSW. W latach 1975—1978 pełnił urząd dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego, z kolei w latach 1978—1981 funkcję prorektora ATK, a w latach 1981—1987 był rektorem tej uczelni.

jedność Kościoła (Warszawa 1971), a także *Zarys teologii prawa kościelnego* (Warszawa 1972) — pierwsze tego typu dzieło opracowane w piśmiennictwie światowym — oraz *Kościół jako podmiot prawa. Elementy eklezjologii prawnej* (Warszawa 1982) i opracowania monograficzne: *Szkoły kanonistyczne* (Warszawa 2009) i *Metodologia prawa kanonicznego* (Warszawa 2009). Następnie publikował w „Ateneum Kapłańskim”, „Prawie Kanonicznym” i innych specjalistycznych periodykach. Prawie równoległe z pracą w Warszawie współpracował z naukowym środowiskiem katowickim²⁶. Rezultatem prowadzonych badań naukowych były książki, takie jak: *Kościół — prawo — zbawienie* (Katowice 1979) oraz *Europa obojga praw* (Katowice 2006), a także artykuły w czasopismach „Wiadomości Diecezjalne” i „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”. Angażował się również dla diecezji jako oficjał Sądu Metropolitalnego w Katowicach²⁷.

Praca naukowo-dydaktyczna ks. prof. Sobańskiego wykraczała często poza granice kraju²⁸. W 1985 roku był zatrudniony jako Gastprofessor na Uniwersytecie w Moguncji. Pokłosem prowadzonych tam wykładów była publikacja *Grundlagenproblematik des katholischen Kirchenrechts* (Wien—Köln 1987). Natomiast wykłady na Uniwersytecie Wiedeńskim zaowocowały pracą zbiorową *Duszpasterstwo w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego* (Warszawa 1985). Ponadto głosił wykłady i prowadził seminaria we Włoszech i w Hiszpanii.

Liczne kontakty polskie i zagraniczne zaowocowały przynależnością do wielu stowarzyszeń, gremiów i komitetów naukowych²⁹. Za działalność naukową, publicystyczną i organizacyjną otrzymał wiele orderów i nagród. Znamienne są słowa ks. Helmuta Jurosa wygłoszone w katowickiej katedrze podczas laudacji z okazji otrzymania przez ks. prof. Sobańskiego nagrody Lux ex Silesia:

²⁶ Od 1958 roku zostaje zatrudniony jako wykładowca w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie, a od 1980 w Katowicach. Od 1968 roku związany z Wydziałem Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego i od 2001 roku z Wydziałem Teologicznym UŚ oraz z Wyższą Szkołą Ekonomii i Administracji w Bytomiu.

²⁷ W 1957 roku skierowany do pracy w sądzie biskupim w Katowicach jako notariusz, a następnie sędzia. Od 1989 pełnił urząd oficjała Sądu Biskupiego, a od 1992 roku Sądu Metropolitalnego w Katowicach. Więcej o pracy w Sądzie H. Tupańska: *Pola aktywności księdza oficjała Remigiusza Sobańskiego*. W: *Sędzia i pasterz. Księga pamiątkowa w 50-lecie pracy ks. Remigiusza Sobańskiego w Sądzie Metropolitalnym w Katowicach (1957—2007)*. Red. H. Tupańska. Katowice 2007, s. 11—18; J. Kużaj: *Od pióra oficjała do komputerowych wydruków*. W: *Sędzia i pasterz...*, s. 19—22; A. Pawlaszczyk: *Mam do czynienia z człowiekiem*. W: *Sędzia i pasterz...*, s. 23—32; *Wspomnienia*. W: *Sędzia i pasterz...*, s. 33—37.

²⁸ H. Tupańska: *Książd prof. Remigiusz Sobański za granicą*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2001, 34, s. 41—45.

²⁹ J. Wroczeński: *Sylwetka naukowa Księdza Profesora Remigiusza Sobańskiego...*, s. 25—26.

akt ten w rzeczy samej ma swoje uzasadnienie. Jest nim po prostu życie i twórczość naukowa Księdza Profesora, jego wkład w kulturę uprawiania nauki, zwłaszcza nauk humanistycznych i prawnych, jego budowanie kultury prawnej i duchowo-moralnej na Śląsku, w całym kraju i na świecie³⁰.

Ks. prof. Remigiusz Sobański był w gronie założycielskim i zespole redakcyjnym „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych” — pierwszego periodyku teologicznego śląskiej ziemi³¹ — a w latach 1968—1975 redaktorem naczelnym tego pisma³². Współpracował z redakcją „Prawa Kanonicznego” — ogólnopolskiego periodyku teologiczno-prawniczego, a w latach 1973—1976 pełnił funkcję zastępcy redaktora naczelnego czasopisma. W Rzymie był członkiem zespołu redakcyjnego „Monitor Ecclesiasticus” (w latach 1976—1989) oraz zespołu redakcyjnego „Concilium” (w latach 1983—1990). Oprócz pracy ściśle naukowej włączał się w nurt działalności publicystycznej, dowodem czego jest opublikowany obszerny zbiór felietonów³³ ukazujących się wcześniej cyklicznie w „Gościu Niedzielnym” — pierwszym periodyku diecezji katowickiej.

Szerokie spektrum zainteresowań, a także bogata i wszechstronna działalność ks. prof. Sobańskiego zaowocowały licznymi publikacjami, a w konsekwencji wielotysięcznym zbiorem książek, które pieczołowicie zbierał, gromadził, a przede wszystkim z nich korzystał. Są wśród nich również i takie pozycje, które otrzymał z domu rodzinnego³⁴ i na bazie których tworzył własną bibliotekę.

Analizując drogę życiową ks. prof. Sobańskiego, dostrzega się wyraźnie dwa ośrodki naukowe — Warszawę i Katowice — gdzie przebywał, pracował, prowadził badania, a tym samym otaczał się książkami. Dla usprawnienia pracy naukowo-badawczej i dydaktycznej przez wiele lat księgozbiór podzielony był na dwa mieszkania (w Warszawie i w Katowicach). Po śmierci Księdza Profesora został scalony w jedną kolekcję i zgodnie z wolą właściciela przekazany do Biblioteki Teologicznej (w 2011 roku).

Spuścizna ks. prof. R. Sobańskiego liczy około 5 tys. woluminów. Kolekcję umieszczono na kilkudziesięciu regałach, w wydzielonym pomieszczeniu,

³⁰ H. Juros: *Laudacja na cześć księdza profesora Remigiusza Sobańskiego...*, s. 481.

³¹ R. Sobański: *Pierwsze lata „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych”*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2009, T. 42, s. 8—15.

³² J. Myszor: *Ks. prof. Remigiusz Sobański, redaktor „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych” (1968—1975)*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2001, T. 34, s. 35—40.

³³ R. Sobański: *Dylematy*. T. 1—3. Katowice 2006. W pracy tej zebrane są wszystkie felietony pióra R. Sobańskiego, publikowane w latach 1995—2005 na łamach „Gościa Niedzielnego”.

³⁴ Jest to wielotomowe dzieło Leopolda Rankego wydane w serii „Historische Meisterwerke”, prawdopodobnie z własnoręcznym podpisem ojca.

i ostemplowano pieczęcią³⁵. Jest sukcesywnie opracowywana i udostępniana. Zgromadzony zbiór tworzą dzieła z zakresu prawa, głównie kanonicznego i filozofii, teologii, historii, nauk społecznych oraz szeroko pojętej humanistyki. Znajdują się w nim także prace z naukoznawstwa, socjologii i metodologii nauk. Spory materiał dotyczy spraw związanych z Soborem Watykańskim II, a zwłaszcza z literaturą ukazującą się w Europie. Znaczną część zasobu zajmują słowniki językowe, nie tylko polsko-obcojęzyczne, ale również m.in. angielsko-niemieckie, niemiecko-hiszpańskie, włosko-niemieckie. Uzupełnieniem warsztatu informacyjnego śląskiego uczonego były encyklopedie specjalistyczne i kompendia wiedzy. Zwraca uwagę pokaźny zestaw bibliografii ogólnych i specjalistycznych³⁶ — podstawowy materiał informacyjny sukcesywnie wykorzystywany w pracy dydaktycznej, zwłaszcza podczas pisania prac magisterskich, licencjackich i doktorskich, które Ksiądz Profesor nadzorował i do których polecał odpowiednią literaturę.

Ofiarowany zbiór to nie tylko wydawnictwa zwarte. Sporą część kolekcji stanowią druki ciągłe — głównie czasopisma wykorzystywane w pracy naukowo-badawczej, jak również tytuły, które były uzupełnieniem tej pracy, a które w sposób szczególny odzwierciedlały szerokie i wszechstronne zainteresowania badacza. Znaczna część otrzymanych periodyków uzupełniła niedostępne już na rynku wydawniczym brakujące numery poszczególnych tytułów. W ten sposób zlikwidowano braki numerów „Biuletynu Informacyjnego ATK”, „Pastoral Teologische Informationen” i innych periodyków. W podarowanym zbiorze są i takie tytuły, zwłaszcza zagraniczne, których Biblioteka Teologiczna dotychczas nie gromadziła, a które dzięki ofiarności Księdza Profesora wzbogacają jej zbiory i staną się okazją do prowadzenia nowych badań lub poszerzą już istniejące³⁷. Dla wszystkich czasopism z kolekcji ks. prof. Sobańskiego, które służyły mu przez lata pracy naukowej, badawczej i publicystycznej, został sporządzony wykaz, w którym szczegółowo omówiono tytuły, lata gromadzenia i stan zawartości roczników³⁸.

³⁵ Kolekcja została ostemplowana pieczęcią o treści: „Ex libris Ksiądz Profesor Remigiusz Sobański dar dla Biblioteki Teologicznej zbioru kościelnego”.

³⁶ W zbiorze bibliografii znajdują się prace redagowane lub współredagowane przez R. Sobańskiego: *Polska bibliografia teologii i prawa kanonicznego za lata 1949—1968*. Warszawa 1972; *Polska bibliografia nauk kościelnych za rok 1971*. Warszawa 1973; *Polska bibliografia nauk kościelnych za lata 1972—1973*. Warszawa 1979; *Bibliografia kościelna prawa publicznego* (wyszło kilka tomów oprac. za lata 1972—1978); *Bibliografia zagadnień fundamentalnych prawa kościelnego* (wyszło kilka tomów oprac. za lata 1979—1987).

³⁷ Nowe tytuły w bibliotece: „Ius Cannicum”, wydawane przez Universidad de Navarra w języku hiszpańskim; „Praxis juridique et religion”, wydawane przez Cerdic w Strasburgu.

³⁸ *Spis czasopism, które wchodzą w skład prywatnej biblioteki ks. prof. dr. hab. Remigiusza Sobańskiego*. Katowice 2012. Spis ten obejmuje tylko czasopisma przekazane do Biblioteki Teologicznej, natomiast pozostałe czasopisma należące do prywatnego zbioru (wraz z pozostałą częścią biblioteki) Księdza Profesora znajdują się w siedzibie Sądu Metropolitalnego.

Wykaz ten jest cennym źródłem dla wszystkich tych, którzy zamierzają prowadzić pogłębione badania w zakresie prawa kanonicznego, teologii i historii Kościoła na podstawie warsztatu naukowego śląskiego kanonisty.

Wielkie znaczenie w pracy badawczej uczonego stanowią nadbitki przekazywane autorowi z redakcji czasopism lub ofiarowane przez kolegów. Materiały te nie zawsze są doceniane przez naukowców, jednak ks. prof. Sobański przywiązywał szczególną wagę do tego typu wydawnictw. Gromadził wszystkie nadbitki własnych artykułów zarówno z czasopism polskich, jak i zagranicznych, a także z prac zbiorowych. Tak pieczołowicie zbierana literatura zapewniła komplet wydawanych przemówień, homilii, wywiadów i głosów w dyskusji, a także wyroków ogłoszonych drukiem. Szerokie kontakty naukowe Księdza Profesora sprawiły, że wielu kolegów prawników, kanonistów i teologów z całego świata systematycznie przysyłało mu własne nadbitki. Były to najczęściej materiały z konferencji, sympozjów, wystąpień — w postaci artykułów i opracowań. Świadczyły one o pamięci i znaczeniu wspólnych spotkań i prowadzonych dyskusji naukowych, a także otwierały nowe kontakty i poszerzały pola badawcze uczonych. Wśród podarowanych nadbitek znalazły się nazwiska znanych i wybitnych kanonistów, prawników i teologów³⁹. Materiały te tworzą kilkutomowy zbiór, ustawiony chronologicznie według daty otrzymania materiału, uporządkowany w specjalnych segregatorach opisanych szczegółowo pod kątem zawartości każdego tomu. Natomiast każda nadbitka ma dokładny opis bibliograficzny ze wskazaniem macierzystego dzieła. Tak usystematyzowany warsztat badawczy pozwala w sposób przejrzysty dotrzeć do poszukiwanego materiału lub do konkretnej pracy autora — darczyńcy nadbitki.

Szczególną wartością w zbiorze książkowym są dedykacje znajdujące się w wielu pracach. W większości są to wpisy autorskie, które w dowód uznania, szacunku, często wspólnie prowadzonych badań autor dzieła składał w publikacji darowanej ceniონemu kanoniście. Nie brakuje również dedykacji światowej sławy kanonistów, którzy darowali prace Księdzu Profesorowi. Dzięki temu w kolekcji znalazło się dzieło *Der Fall Kung eine Dokumentation* (München, Zürich 1980) z dedykacją Hansa Kunga — szwajcarskiego profesora teologii fundamentalnej. Z kolei inny wpis upamiętniający niemieckie kontakty można odnaleźć w nadbitce z *Orstkirche weltkirche. Festgabe für Julius Kardinal Dopfner* (Würzburg 1973). Natomiast z obszaru francuskiego należy wymienić pracę *Le droit canonique* z wpisem profesora prawa kanonicznego Dominique'a Le Tourneau.

³⁹ Warto wymienić nazwiska osób współpracujących z Księdzem Profesorem: prof. Winfried Aymans — Ludwig Maximilians Universität München; prof. dr Julio Manzanares Marijuán — Universidad Pontificia de Salamanca; prof. dr Eduardo Molano — Universidad de Navarra Pamplona; prof. dr Urbano Navarrete — Pontificia Università Gregoriana Roma (M. Pazdan: *Słowo wstępne*. W: *Valeat aequitas...*, s. 7).

To, co jest szczególnie charakterystyczne w kolekcji ks. prof. Sobańskiego, to liczne glosy (dotychczas nie zauważono ich w żadnym z otrzymanych księgozbiorów). Przeglądając ten księgozbiór, w wielu pozycjach znajdujemy uwagi, dopiski, wyjaśnienia, komentarze, refleksje zapisane odręcznie na marginesach, odnoszące się do sformułowanych zwrotów lub fragmentów pracy. Śledząc je, dostrzega się głęboką analizę tekstu, dużą dociekliwość i krytyczne odniesienie do zawartych tez. W wielu komentarzach zauważa się osobistą refleksję, którą wnikliwy badacz dzieli się „na gorąco” podczas lektury. Zapiski ks. prof. Sobańskiego to interesujący materiał badawczy, który przy uważnym wnioskowaniu ukazuje metodę pracy uczonego i sposób dociekań naukowych. Cała kolekcja wymaga rzetelnego przejrzania i szczegółowego opracowania. Zgromadzony materiał to pole badawcze dla bibliologów, prawników, teologów i historyków.

Ks. prof. Wincenty Myszor i jego kolekcja

Następna kolekcja książek trafiła do Biblioteki Teologicznej na prośbę darczyńcy — ks. prof. Wincentego Myszora. Przechodząc na emeryturę, ofiarował on znaczną część swojego księgozbioru domowego wraz z regalami bibliotece, dokumentując ten fakt odpowiednim pismem, w którym informuje:

W pierwszej kolejności przekazuję książki, które są obecnie potrzebne moim doktorantom oraz mnie samemu, przebywającemu w Katowicach w domu emerytów. Mam nadzieję, że zbiór moich książek, przechowywany w Bibliotece Teologicznej pod MW [sygnaturą — przyp. aut.] pozwoli mi na dalszą pracę naukową, w postaci łatwych technicznie wypożyczeń⁴⁰.

Chcąc omówić ten księgozbiór, należy wpierw przybliżyć sylwetkę darczyńcy. Wincenty Myszor, urodzony w 1941 roku w Chełmie Śląskim, pracę naukową rozpoczął krótko po ukończeniu studiów teologicznych w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie w 1965 roku, a następnie na Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie (obecnie Uniwersytet Papieski Jana Pawła II). Większą część akademickiego życia od 1969 roku związał ze środowiskiem warszawskim, początkowo na Akademii Teologii Katolickiej, a po jej przekształceniu w 1999 roku — na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego. To tu zdobywał kolejne szczeble awansu nauko-

⁴⁰ Pismo w sprawie przekazania książek z dn. 24 sierpnia 2012 roku, skierowane do Bogumiły Warzachowskiej, kierownika Biblioteki Teologicznej, od ks. prof. Wincentego Myszora [pisma — dokumentacja BT/34/2012/P].

wego⁴¹ i zawodowego⁴². Dalsza praca naukowa miała miejsce na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Pracując w Warszawie, równolegle angażował się w działalność dydaktyczną w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie (1970), a po przeniesieniu seminarium w 1980 roku — w Katowicach. W ramach intelektualnej formacji studentów i duchowego rozwoju alumnów uczył historii literatury wczesnochrześcijańskiej, prowadził wykłady monograficzne i kierował seminariami magisterskimi. W sposób sprawny i zorganizowany łączył pracę badawczą i dydaktyczną z licznymi obowiązkami organizacyjnymi i naukowymi.

Wieloletnia praca ks. prof. Wincentego Myszora w strukturach akademickich została dostrzeżona i doceniona przez ówczesnego katowickiego arcybiskupa Damiana Zimonia i wykorzystana do organizowania Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Od podstaw tworzył on strukturę wydziału, poczynając od lokalizacji pomieszczeń dydaktycznych, poprzez prace biurowo-administracyjne, po dobór kadry naukowo-dydaktycznej. Umiejętności menedżerskie i doświadczenie zawodowe sprawiły, że w 2001 roku powierzono mu funkcję dziekana Wydziału Teologicznego, którą pełnił ponad dwie kadencje, przyczyniając się w widoczny sposób do rozwoju myśli teologicznej na uniwersytecie⁴³. Wkład pracy ks. prof. Myszora w rozwój Wydziału Teologicznego został również doceniony w śląskim środowisku naukowym przez uhonorowanie go nagrodą Lux ex Silesia w 2013 roku. Na zakończenie wygłoszonej laudacji prof. Janusz Janeczek zaznaczył:

z przedstawionego szkicu osoby Dostojnego Laureata i Jego dokonań jasno i jednoznacznie wynika, że zaszczytna nagroda „Lux ex Silesia” trafia dzisiaj w godne ręce niestrudzonego słuchacza i promotora głosu Ojców Kościoła, człowieka Uniwersytetu i wielkiej wiary⁴⁴.

⁴¹ W 1969 roku zatrudniony jako asystent, w 1973 roku otrzymał tytuł doktora na podstawie dysertacji *Gnostycyzm w tekstach z Nag Hammadi*, w 1983 roku habilitował się, przedstawiając rozprawę *Anapausis w teologii chrześcijańskich gnostyków*, w 1990 roku otrzymał tytuł profesora, a w 2000 roku profesora zwyczajnego.

⁴² Od 1987 roku kierownik Katedry Historii Literatury i Teologii Kościoła Starożytnego na Wydziale Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych ATK, następnie w latach 1990—2001 kierownik Katedry Historii Kościoła w Starożytności na tymże wydziale i w latach 1999—2001 dyrektor Instytutu Nauk Historycznych i Społecznych ATK. W latach 1984—1988 prodziekan Wydziału Teologicznego, a w latach 1988—1993 dziekan Wydziału Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych, następnie w latach 1993—1995 prorektor ATK.

⁴³ W. Myszor: *Powołanie Wydziału Teologicznego w Katowicach*. W: *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego*. Red. L. Szewczyk, K. Kukowka. Katowice 2005, s. 31—39.

⁴⁴ J. Janeczek: *Laudacja z okazji otrzymania przez księdza prof. dr. hab. Wincentego Myszora nagrody „Lux ex Silesia”*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2013, T. 62 (2), s. 251.

Ks. prof. Myszor, tworząc od podstaw strukturę kadrową Wydziału Teologicznego, powołał dwanaście zakładów i skompletował obsadę pracowników naukowo-dydaktycznych. W zakładach współtworzył biblioteki specjalistyczno-dziedzinowe jako podstawowy warsztat badawczy dla zatrudnionych tam pracowników naukowo-dydaktycznych. Włączył się aktywnie w pracę administracji wydziałowej i angażuje się w przekształcenie Biblioteki Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego (służącej dotychczas tylko studentom seminarium) w Bibliotekę Teologiczną otwartą dla całej społeczności akademickiej. Bibliofilskie zainteresowania Księdza Profesora przeradzają się w stały kontakt z biblioteką nie tylko w charakterze użytkownika, ale pomysłodawcy i organizatora nowych przedsięwzięć. Usprawnia on działania w zakresie ogólnopolskiej wymiany międzybibliotecznej z wydziałami teologicznymi — w wyniku tego cała produkcja wydawnicza i dorobek naukowy wydziałów trafia do wszystkich bibliotek teologicznych w Polsce. Podobną współpracę i kontakty Ksiądz Profesor nawiązał z zagranicznymi placówkami naukowymi, bibliotekami i wydawnictwami książek, dzięki czemu zamawiana jest najnowsza literatura teologiczna, historyczna i kompletowane są serie naukowe⁴⁵.

Dziekan ks. prof. Wincenty Myszor angażował się nie tylko w pracę naukowo-dydaktyczną, badawczą i organizacyjną na macierzystej uczelni. Jako wybitny znawca Ojców Kościoła i tekstów gnostyckich, od 1984 roku należy do Association Internationale d'Études Patristiques, a od 1996 roku do International Association of Byzantine Studies — Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej, Sekcji Bizantynologicznej PAN — oraz do Polskiego Towarzystwa Teologicznego⁴⁶. Niemal od samego początku utworzenia „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych” publikował na jego łamach, następnie należał do komitetu redakcyjnego czasopisma, a w latach 1981—1995 był redaktorem naczelnym tego periodyku⁴⁷. Od 1969 roku jest współredaktorem serii „Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy”.

Pracując na Akademii Teologii Katolickiej, a następnie na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego, był twórcą i założycielem serii „Studia Antiquitatis Christianae”, a także przewodniczącym komitetu redakcyjnego tego tytułu w latach 1977—2001⁴⁸. W 2005 roku rozpoczął redakcję nowej

⁴⁵ B. Warzachowska: *Corpus Christianorum w zbiorach Biblioteki Teologicznej*. W: *Biblioteki kościelne i klasztorne w Polsce. Historia i współczesność*. Pod red. H. Olszara i B. Warzachowskiej. Katowice 2009, s. 148—154.

⁴⁶ A. Reginek: *Ksiądz profesor dr hab. Wincenty Myszor. W czterdziestolecie pracy naukowo-dydaktycznej (1969—2009)*. W: *Omnia tempus habend*. Red. nauk. A. Reginek, G. Strzelczyk, A. Żądło. Katowice 2009, s. 23.

⁴⁷ W. Myszor: „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” w trudnych latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2009, T. 42, s. 16—21.

⁴⁸ W 2001 roku ks. prof. Myszor przeniósł się z UKSW z Warszawy na Wydział Teologiczny UŚ do Katowic i seria ta przestała się ukazywać.

serii zatytułowanej „*Studia Antiquitatis Christianae. Series Nova*”. W serii tej dotychczas ukazało się 14 tomów tekstów źródłowych, opracowań chrześcijańskiej literatury polemicznej i tłumaczeń gnostyckich. Ponadto Ksiądz Profesor współdziałał z redakcjami wielu encyklopedii i słowników, opracowując hasła specjalistyczne i biogramy. Rozległa wiedza i znajomość języków obcych — starożytnych i nowożytnych — sprawiły, że w latach 1977—1995 współpracował z niemiecką instytucją *Patristische Kommission Akademie der Wissenschaften*, dostarczając dla *Bibliographia Patristica: internationale patristische Bibliographie* opisy bibliograficzne polskich i rosyjskich publikacji.

Kooperacja z polskimi i zagranicznymi ośrodkami myśli teologicznej zaowocowała obszernym zbiorem własnych publikacji naukowych, liczącym ponad 300 pozycji. Bibliografia prezentująca twórczość naukową ks. prof. Myszora jest niezwykle imponująca zarówno pod względem ilości, jak i jakości opublikowanego materiału. Jego dorobek naukowy usystematyzowano według typu dokumentów, a w ich obrębie — w porządku chronologicznym. Obejmuje on druki zwarte, artykuły, skrypty, hasła w encyklopediach i słownikach, recenzje, bibliografie i sprawozdania naukowe, prace redaktorskie i wydawnicze, tłumaczenia tekstów naukowych z języków nowożytnych oraz przeprowadzone wywiady⁴⁹.

Wśród pierwszych opublikowanych prac są *Teksty z Nag-Hammadi* (Warszawa 1979), a następnie *Anapausis w teologii chrześcijańskich gnostyków* (Warszawa 1984). Interesującym przedsięwzięciem naukowym było przygotowanie *Podręcznego słownika języka koptyjskiego* (Warszawa 1996), a także opracowanie pierwszego podręcznika do nauki języka koptyjskiego *Język koptyjski. Kurs podstawowy dialektu saidzkiego. Wydanie studyjne* (Warszawa 1998). Dużym zainteresowaniem studentów cieszy się *Europa. Pierwotne chrześcijaństwo. Idee i życie społeczne chrześcijan II i III wieku* (Warszawa 1999), a także *Chrześcijaństwo w Cesarstwie Rzymskim II i III wieku. Wybrane zagadnienia życia społecznego* (Katowice 2005). Jednak największym echem odbiło się wydanie *Ewangelii Judasza* (Katowice 2007), wzbudzając zainteresowanie mediów i środowisk naukowych, a tym samym powodując dodruk książki.

Dopełnieniem pracy naukowo-badawczej Księdza Profesora jest działalność naukowo-dydaktyczna: praca ze studentami i kształcenie kadry teologów — przyszłych pracowników naukowych. Dostrzega się jego zaangażowanie jako promotora licznych prac doktorskich i recenzenta doktoratów, habilitacji i dorobku o tytuł naukowy⁵⁰. Zwieńczeniem poczynań naukowych

⁴⁹ *Bibliografia dorobku naukowego księdza profesora dr. hab. Wincentego Myszora* (stan z 1 stycznia 2009 roku). W: *Omnia tempus habend...*, s. 25—44.

⁵⁰ *Udział ks. profesora dr. hab. Wincentego Myszora w kształceniu pracowników naukowych. Zestawienie w porządku chronologicznym* (stan z 1 stycznia 2009 roku). W: *Omnia tempus habend...*, s. 45—47.

jest czynny udział z wykładami lub referatami w sesjach międzynarodowych i konferencjach krajowych⁵¹. Dzięki tym wyjazdom nawiązywał kontakty z autorami, wydawnictwami i księgarniami, śledząc nowości i bieżącą literaturę oraz antykwarycznie uzupełniając braki w bibliotece domowej.

W 2012 roku ks. prof. Wincenty Myszor przekazał Bibliotece Teologicznej pokaźny zbiór z prywatnej biblioteki, który przez znaczną część życia stanowił jego warsztat badawczy. Książki zostały umieszczone w osobnym pomieszczeniu z zachowaniem pierwotnego układu biblioteki domowej, tworząc pracownię naukową darczyńcy. Na prośbę Księdza Profesora: „aby wszystkie książki przekazane do Biblioteki Teologicznej, zbioru kościelnego (własność kościelna!), zostały opieczetowane jako Dar Ex Libris Wincenty Myszor”⁵², osteplowano całą kolekcję odpowiednią pieczęcią⁵³.

Wstępna analiza podarowanego zasobu wskazuje, że jest on głównie obcojęzyczny. W kolekcji tej znajdują się cenne pozycje badaczy tekstów literatury starożytnej i średniowiecznej oraz światowej sławy uczonych gnostyków, m.in. Hansa-Martina Schenkego *Das Philippus-Evangelium: Nag-Hammadi-Codex* (Berlin 1997), zawierające krytyczne wydanie *Ewangelií Filipa*, czy studium manicheizmu J. Kevina Coyle’a *Manichaeism and Its Legacy* (Leiden 2009). Zgromadzone publikacje to często oryginalne źródła lub cenne tłumaczenia tekstów koptyjskich, gnostyckich oraz papirusów z Nag Hammadi. Znaczna część prac zebranych w kolekcji powstawała na bazie rozpraw doktorskich, habilitacyjnych i żmudnych poszukiwań w zespołach badawczych, do których również należał lub z którymi współpracował ks. prof. Wincenty Myszor⁵⁴.

Pokaźną grupę zasobu stanowią teksty pochodzące ze starożytnej literatury chrześcijańskiej, skolacjonowane w serii „Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur” wydawanej przez Walter de Gruyter od 1882 roku, a także kompletna anglojęzyczna seria „Nag Hammadi and Manichaeic Studies” ukazująca się w wydawnictwie E.J. Brill. Kilkudziesięciotomowa seria tworzy jeden z największych w Polsce zbiorów opracowań źródeł z Nag Hammadi przetłumaczonych na język francuski, niemiecki

⁵¹ *Udział w konferencjach naukowych z wygłoszeniem referatu [...] (stan z 1 stycznia 2009 roku)*. W: *Omnia tempus habend...*, s. 48—49.

⁵² Pismo w sprawie przekazania książek z dn. 24 sierpnia 2012 roku skierowane do Bogumiły Warzachowskiej, kierownika Biblioteki Teologicznej, od ks. prof. Wincentego Myszora [pisma — dokumentacja BT/34/2012/P].

⁵³ Wzory znaków własnościowych w kolekcji ks. prof. W. Myszora: *Dr Wincenty Myszor ul. Słowiańska 21 05-820 Piastów; prof. dr hab. Wincenty Myszor ul. Marii Dembowskiej 10 m. 30 Pl 01-903 Warszawa; Wincenty Myszor ul. Heleny Modrzejewskiej 14 Pl 41-403 Chełm Śląski; Ex Libris Wincenty Myszor ul. Modrzejewskiej 14 Chełm Śląski Dar dla Biblioteki Teologicznej zbioru kościelnego*.

⁵⁴ Współpraca z Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego w zakresie identyfikacji kodeksów tekstów koptyjskich odkrytych w Gurna w Górnym Egipcie w 2005 roku.

i angielski. Dzięki ks. prof. Myszorowi do Biblioteki Teologicznej trafiło również kilkanaście tomów obejmujących faksymile papirusów z Nag Hammadi. Wydane przez Jamesa M. Robinsona *The Facsimile Edition of the Nag Hammadi Codices* zawierają reprodukcje dwunastu kodeksów.

Biblioteka powiększyła również swój zasób o dzieła z serii „Patristische Texte und Studien” ukazującej się od 1964 roku, w ramach której znalazły się prace Atanazego Wielkiego, Hipolita Rzymskiego i innych twórców wczesnego chrześcijaństwa. Warta omówienia jest również seria „Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium”, w ramach której wydawnictwo Petrus wydało ponad 600 tomów dzieł wschodnich tekstów chrześcijańskich w kilku podseriach⁵⁵, dlatego Biblioteka Teologiczna może poszczycić się także ponad 100 woluminami utworów gnostyckich dostarczonych przez Księdza Profesora. W bogatym i różnorodnym zbiorze literatury obcojęzycznej nie można pominąć dzieł pojedynczych, które nie tworzą kompletu serii, a jednocześnie podnoszą wartość naukową kolekcji i były niezbędne w pracy badawczej darczyńcy. Warto wymienić krytyczne wydania Ewangelii według św. Jana, Marka i Łukasza z serii „Papyrologica Castrorotaviana — Studia et Textus”.

W szerokim spektrum literatury zagranicznej znalazły się również cenne dzieła w języku polskim — głównie obszerne serie — które ks. prof. Myszor systematycznie kompletował i uzupełniał. W warsztacie naukowym światowej sławy patrologa nie mogło zabraknąć tekstów źródłowych literatury patrystycznej, wczesnochrześcijańskiej i średniowiecznej, zgromadzonych w seriach: „Pisma Ojców Kościoła” (Poznań 1924—1971); „Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy” (Warszawa 1969—); „Ojcowie Żywi” (Kraków 1978—2002); „Biblioteka Ojców Kościoła” (Kraków 1992—); „Źródła Monastyczne” (Kraków—Tyniec 1993—); „Źródła Myśli Teologicznej” (Kraków 1996—). Książki z wymienionych serii są nieodłączną częścią tej kolekcji.

Niezbędnym uzupełnieniem literatury źródłowej w domowej bibliotece ks. prof. Wincentego Myszora są wydawnictwa informacyjne, na które składają się bibliografie, encyklopedie i słowniki. Dzięki współpracy z ośrodkami zagranicznymi — głównie niemieckimi — skompletował on obszerne kompendium informacyjne *Bibliographia Patristica: internationale patristische Bibliographie* (Berlin 1959—1997), a także polskie opracowanie *Bibliografii patrystycznej 1901—2004* (Kraków 2005) wraz z odrębnym suplementem.

Cennym nabytkiem jest *The Coptic Encyclopedia* (New York 1991) — ośmiotomowa encyklopedia dostarczająca informacji z zakresu hagiografii, historii, architektury i archeologii koptyjskiej — oraz słownik przydatny do pogłębionych badań biblistycznych w zakresie Nowego Testamentu *Theolo-*

⁵⁵ W serii „Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium” ukazały się podserie: „Scriptores Aethiopici”, „Scriptores Arabici”, „Scriptores Armeniaci”, „Scriptores Coptici”, „Scriptores Iberici”, „Scriptores Syri”, „Subsidia”.

gisches Wörterbuch zum Neuen Testament (Stuttgart 1953—1979). Z polskich wydań wymienić należy m.in.: *Powszechną encyklopedię filozofii*. T. 1—10 (Lublin 2000—2009) oraz *Encyklopedię muzyczną PWM*. T. 1—10 wraz z suplementami (Kraków 1979—2009), a także *Słownik starożytności słowiańskich: encyklopedyczny zarys kultury Słowian od czasów najdawniejszych* — kilkutomowe kompendium dotyczące dziejów słowiańszczyzny do końca XII wieku (Wrocław 1961—1996). Ważną grupą materiałów przekazanych do biblioteki są wydawnictwa ciągłe, głównie kompletne roczniki czasopism lub pojedyncze tytuły i zeszyty. Część z nich uzupełniła braki w podstawowym zbiorze bibliotecznym, pozostała część zasilila biblioteki zakładowe. Ks. prof. Myszor gromadził przede wszystkim czasopisma specjalistyczne wykorzystywane w bieżącej pracy naukowej, dlatego do Biblioteki Teologicznej trafił komplet „Vox Patrum” — periodyku wydawanego od 1981 roku przez Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL — oraz „Journal of Coptic Studies”, drukowany od 1990 roku przez Peters Press, a także francuski periodyk „Apocrypha”, publikowany również od 1990 roku przez wydawnictwo Brepols.

Integralną częścią zbioru są nadbitki z czasopism lub autorskie teksty fragmentów prac zbiorowych. Materiały te przed dostarczeniem do biblioteki zostały rzetelnie uporządkowane przez właściciela zbioru oraz kompetentnie opracowane według kryterium autorskiego lub tematycznego. Zespół nadbitek oprawiono w odrębne tomy i uszeregowano chronologicznie. Większość z nich — podobnie jak cała kolekcja — to zagraniczne wydania artykułów nadsyłane przez redakcje czasopism, kolegów lub współpracowników projektów badawczych, wśród których są teologowie, historycy, patrologowie, filozofowie i humaniści. Przysyłali oni swoje artykuły z czasopism, wystąpienia konferencyjne, materiały z sympozjów i teksty wykładów będące rezultatem dociekań naukowych.

Ciekawym materiałem badawczym w kolekcji ks. prof. Myszora są dedykacje zamieszczane w książkach, które otrzymywał on od swoich uczniów, przyjaciół i współpracowników w dowód wdzięczności, uznania, szacunku i chęci dalszej współpracy. Wspólne zainteresowania i podobny obszar badań sprawiły, że został obdarowany egzemplarzem pracy doktorskiej obronionej na Humboldt Universität w Berlinie w 1971 roku wraz z wpisem autora Wolfa-Petera Funka. W dalszej części kolekcji odnajdujemy podręcznik do nauki języka koptyjskiego z oryginalnym tekstem dedykacji w wersji bohairsko-arabskiej (w polskim brzmieniu: „Dar dla znawcy koptyjskiego nauczycielowi Wincentemu Myszorowi”) napisanej przez Isaaca Mahira. Znaczna część dedykowanych książek to egzemplarze autorskie z podpisem darczyńcy.

Cieszyć może fakt, że podarowany zbiór trafił do zasobów Biblioteki Teologicznej i będzie służył całej społeczności akademickiej. W trosce o przyszłego użytkownika tych zbiorów lub o potencjalnego badacza warsztatu

naukowego zgromadzonej literatury ks. prof. Myszor we wspomnianym piśmie prosi „o przygotowanie wykazu wszystkich moich książek i nadbitek prac naukowych i przekazanie go do Archiwum Archidiecezji Katowickiej”⁵⁶. Sporządzony wykaz otrzymanej literatury znajdzie się w dokumentacji Biblioteki Teologicznej, a kopie będą dołączone do otrzymanej kolekcji jako jej integralna całość i zgodnie z życzeniem darczyńcy przekazane do Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach.

Zaprezentowane księgozbiory są cennym darem dla Kościoła śląskiego i środowiska akademickiego. Nie są to kompletne i zamknięte kolekcje, ponieważ ich właściciele lub upoważnione osoby dostarczają kolejne tytuły i tomy, uzupełniając przekazane dary. Zbiory te znajdują się w wydzielonych i zabezpieczonych pomieszczeniach, tworząc pracownie specjalistyczne. Większość z nich to wydawnictwa współczesne, chociaż nie brakuje prac dziewiętnastowiecznych, z okresu międzywojennego i takich, które ukazały się tuż po wojnie.

Proweniencja wielu pozycji wskazuje drogę dziejową publikacji od wydawnictwa, poprzez księgarnię, antykwariat, do kolejnych właścicieli książek. Szczególną wartość stanowią te prace, w których zamieszczono pieczęcie kolejnych właścicieli, wpisy znaczących osób, dedykacje autorskie i podziękowania. Ważne miejsce w otrzymanych księgozbiorach zajmują odręczne komentarze i notatki darczyńców, świadczące o żywym, spontanicznym, a przede wszystkim merytorycznym odniesieniu do lektury.

Ze względu na unikatowy charakter dokumentów (znaczna część tytułów jest reprezentowana przez jeden egzemplarz w bibliotece, a często jedyny w Polsce) oraz wartość materialną (książki kupowane przez darczyńców za granicą w renomowanych wydawnictwach za odpowiednio wysoką cenę) zbiory te udostępniane są tylko prezencyjnie. Mimo odrębności gromadzonej literatury — emigracyjno-polonijnej, kanonistyczno-filozoficznej, patrystyczno-historycznej — kolekcje te tworzą pewną zwartą całość teologiczno-humanistyczną.

Dzieje poszczególnych kolekcji przeplatają się z losami właścicieli zbiorów. Wszyscy trzej darczyńcy urodzili się i wychowywali na śląskiej ziemi. Łączy ich pasja pracy, miłość do książek, bibliofilskie zacięcie, ciekawość świata, refleksja teologiczna i duszpasterska posługa. Za swoją pracę organizacyjną, naukową, badawczą, dydaktyczną, kapłańską, duszpasterską dla Śląska (nie sposób wymienić tu wszystkich zasług) otrzymali szczególnie wyróżnienie — nagrodę Lux ex Silesia — przeznaczoną dla osobistości, które w swej działal-

⁵⁶ Pismo w sprawie przekazania książek z dn. 24 sierpnia 2012 r. skierowane od ks. prof. Wincentego Myszora do Bogumiły Warząchowskiej, kierownika Biblioteki Teologicznej [pisma — dokumentacja BT/34/2012/P].

ności naukowej lub artystycznej wykazują wysokie walory moralne i wnoszą trwałą wkład w kulturę duchową Górnego Śląska⁵⁷. W przypadku wspomnianych darczyńców ten wkład w kulturę duchową przenosi się również na kulturę materialną, a tym samym na poszerzone pole badawcze ofiarowanych księgozbiorów. Ich wartość i znaczenie można będzie docenić w trakcie pogłębionej analizy treściowej, proveniencyjnej, bibliofilskiej i użytkowej. Ofiarowane kolekcje służą obecnym i przyszłym pokoleniom teologów, prawników, historyków i tym wszystkim, dla których książka stanowi szczególną wartość intelektualną, duchową i materialną.

⁵⁷ *Regulamin nagrody Lux ex Silesia*. W: *Lux ex Silesia. Światło ze Śląska 1994—2003*. Red. M. Spyra. Katowice 2003, s. 7.

Bogumiła Warząchowska

DIE BÜCHERSAMMLUNGEN VON SCHLESISCHEN PRIESTERN
IN DER THEOLOGISCHEN BIBLIOTHEK
DER SCHLESISCHEN UNIVERSITÄT IN KATTOWITZ

Zusammenfassung

Schon seit Jahren werden in der Theologischen Bibliothek die den Priestern gehörenden und von den Besitzern oder Bevollmächtigten gespendeten Büchersammlungen zusammengetragen. Die erste Sammlung mit Exilliteratur, mit auslandspolnischen und historischen Büchern wurde von Erzbischof Szczepan Wesoły geschenkt. Andere Büchersammlung, die Hinterlassenschaft des Priesters Prof. Remigiusz Sobański, enthält Bücher aus dem Bereich des kanonischen und philosophischen Rechtes, Theologie und Sozialwissenschaften. Die von dem Priester Prof. Wincenty Myszor gespendete Büchersammlung beinhaltet patristische, frühchristliche, theologische, historische und humanistische Literatur. Alle Sammlungen bereichern in hohem Maße den Bestand der Theologischen Bibliothek und damit die Büchersammlung der Kattowitzer Erzdiözese.

Schlüsselwörter: Spende, Sammlungen, Hinterlassenschaft, Theologie, patristische Literatur, rechts-kanonistische Bücher, auslandspolnische Literatur, Exildokumente.

Bogumiła Warząchowska

THE BOOK COLLECTIONS OF SILESIAN PRIESTS
IN THE THEOLOGICAL LIBRARY OF THE UNIVERSITY
OF SILESIA IN KATOWICE

Summary

The Theological Library has been gathering book collections of priests, handed over by the owners or other authorized persons. Three of those collections deserve particular attention. The first one, donated by archbishop Szczepan Wesoły, includes emigration, Polish migrant, and historical literature. The second one is the heritage of priest professor Remigiusz Sobański, with writings on canonical and philosophical law, theology and social sciences. The last one, donated by priest professor Wincenty Myszor, includes patristic, early-Christian, theological, historical, and humanist literature. The collections greatly enrich the Theological Library, considerably enlarging the ecclesiastic collection of the Katowice Archdiocese.

Key words: gifts, collections, heritage, theology, patristic literature, law and canonical writings, Polonica writings, emigration documents.

Богумила Важонховская

КНИЖНОЕ СОБРАНИЕ СИЛЕЗСКИХ СВЯЩЕННОСЛУЖИТЕЛЕЙ
В ТЕОЛОГИЧЕСКОЙ БИБЛИОТЕКЕ СИЛЕЗСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
В КАТОВИЦЕ

Содержание

В Теологической библиотеке на протяжении многих лет пополняются коллекции книг священнослужителей. Их передают сами владельцы или уполномоченные лица. Особенного внимания заслуживают три собрания. Первое, подаренное архиепископом Щепаном Весолым, включает эмигрантскую, полонийную и историческую литературу. Второе собрание — наследие ксендза проф. Ремигиуша Собанского, включает издания из области канонического и философского права, теологии и общественных наук. Третье собрание было подарено ксендзом проф. Винцентием Мышорем. Оно включает литературу по патристике, раннему христианству, теологии, истории и в широком смысле гуманитарным дисциплинам. Данные коллекции в значительной степени обогащают фонды Теологической библиотеки, увеличивая церковные собрания Катовицкого архиепископства.

Ключевые слова: дары, коллекции, наследие, теология, литература по патристике, литература по каноническому праву, полонийная литература, документы эмиграции.